

EUROPA — MODELL SCHWEIZ

Av direktör GÖRAN HEDIN

Trots de olika svårigheterna pekar utvecklingen hän mot ett förenat Europa. Frågan är hur detta skall vara beskaffat. Ett intressant bidrag till diskussionen kommer från schweizaren Denis de Rougemont, som icke förvånande pläderar för ett federalistiskt Europa. Direktören för Svenska Handelskammaren i Tyskland, Göran Hedin, diskuterar i denna artikel de Rougemonts teser.

Även om de som förfäktar och som arbetar för ett mera enat Europa sannerligen inte är skyddade mot besvikelser, har väl ändå de flesta reflekterande européer en känsla av, att vi nu befinner oss mitt inne i en utveckling emot ett närmare samgående, vilket det inte är möjligt att helt bromsa. Till optimisterna har nyligen bekänt sig den schweiziske författaren *Denis de Rougemont*, som i en bok, *La Suisse ou l'histoire d'un peuple hereux*, har gett en insiktsfull, synpunkt rik och delvis också originell syn på Schweiz i denna euro-

peiska utvecklingsfas. På samma sätt som vår världsdel en gång ledde utvecklingen mot nationalismen, så är Europa nu i färd med att finna vägen bort igen från dessa tendenser, i riktning emot ett bredare och intensivare samgående mellan länder som historiskt och geografiskt ligger varandra nära. Men i vad slags nytt internt jämviktsläge kommer vi då att hamna? Vad slags mekanism bör de europeiska staterna i det viktiga avseendet eftersträva?

Med hjälp av en kanske något förenklad utslutningsmetod kommer Denis de Rougemont fram till en tes, som sannolikt skulle förtjäna att vidare diskuteras. Europa måste i denna utveckling bestämma sig för endera av tre alternativa linjer, menar han. Antingen måste det, efter de Gaulles modell, bli ett Europa av fortfarande helt suveräna stater, som mer eller mindre bilateralt reglerar sina relationer genom system av politiska, militära och ekonomiska avtal. Det alternativet avvisar de Rougemont. Det skulle i varje fall aldrig kunna bli mer än en tekniskt betingad övergångsform, eftersom förutsättningarna för suve-

räniteten ifråga sedan länge inte mer är för handen. Eller också måste resultatet bli ett slags för-enat Europa, karakteriserat av stark centralisering, vilken oundvikligen skulle leda till uppgivandet av mycket av den i sig värdefulla individualitet som de europeiska länderna nu besitter. Bortsett från att inte bara den egna världsdelen utan världen överhuvudtaget därigenom på något vis skulle bli fattigare, så riskerar man också — med större eller mindre rätt hänvisar författaren här till Napoleon och Hitler — att ett sådant tilltvingat jämviktstillstånd en vacker dag skulle brytas av nationalistiska reaktioner och motståndsrörelser. Hur mycket bättre vore det inte då, menar han, att välja en balanserad och förnuftig mellanlösning mellan dessa båda alternativ. Och den lösningen skulle vara ett federalistiskt Europa.

Lärdom av Schweiz

Att just en schweizare lanserar en sådan tanke är naturligtvis inte särskilt förvånande. Hans eget land erbjuder ju en modell. Och den modellen är, menar alltså de Rougemont, verkligen användbar för ett sådant resonemang. När Schweiz 1848 kom till stånd var skillnaderna mellan de olika kantonerna — i seder och bruk, i välståndsgrad och språk, i konfession och regeringsform — inte mycket mindre än vad som idag är fallet i avseende

på Europas mer eller mindre suveräna stater. I detta betraktelsesätt kan man ju lätt skönja en parallell till den bedömning som ofta, mer eller mindre klart tänkt och uttalat, möter från amerikanskt håll. Likheten är inte förvånande. Schweiz och USA är ju båda förbundsstater, med ett sätt att tänka hos sina medborgare, som ofta i hög grad står under intryck av den egna statsformen.

Alldeles tydligt har de Rougemonts lansering av en sådan tes också en annan, även utifrån sett rätt intressant bakgrund. Han hör till de schweizare som är helt fria från rationalisering och moralisering i sin syn på det egna landets neutralitet. Denna är, säger han, helt enkelt inte något annat än ett uttryck för vad som i praktiken bäst svarar mot Schweiz' intressen; i varje fall har det hittills varit så. Den politiska, den tekniska och den strategiska utvecklingen ger emellertid många skäl att nu kritiskt ompröva den traditionella bedömningen. Men om då denna mångomtalade neutralitet inte, eller inte längre, förtjänar att idealiseras och hållas fram som modell, har då inte Schweiz något annat, någon annan erfarenhet, som skulle kunna vara till nytta i större sammanhang? Och hans eget svar är alltså att federalismen, som visserligen schweizarna hittills alls inte har bemödat sig om att göra lika känd som neutraliteten, i verkligheten är mycket mera värdefull

och användbar. Den schweiziska federationens tillkomst var, påpekar han, mycket mindre tidskrävande och mindre smärtsam än vad man i regel föreställer sig.

Schweiz skulle dessutom i sammanhanget kunna göra mer än att bara tillhandahålla själva modellen för lösningen. Ett mera enat Europa behöver ett centrum. Det är visserligen sant att den officiella politiken i Schweiz ofta har varit snarast avvisande mot internationella sammanslutningar. Men det är också oförnekligt, att mycket av vad som hittills tilldragit sig i avseende på enhetsrörelser i Europa, har utspelats på schweizisk botten. Den Europaunion som fanns under 1930-talet grundades under möten i Schweiz. Den nuvarande europeiska federalistunionen hade sitt första möte i Montreux före den stora kongressen i Haag 1948. CERN är byggd på schweizisk mark, i Genève finns också Centre Europeenne de la Culture (som Denis de Rougemont för övrigt själv är direktör för). Rousseau och Jacob Burckhardt verkade i Schweiz. Där etablerade Coudenhove-Kalergi under sin aktiva tid sitt högkvarter, och som bekant var det i Zürich som Churchill året efter det senaste världskrigets slut höll sitt berömda tal om den europeiska enheten. Antagligen, menar författaren, skulle Schweiz inte i första omgången få så många röster, ifall det skulle gälla att välja centrum för ett federativt Europa. Men med

stor sannolikhet skulle det få så många röster till andraplatsen, att ändock inget land skulle göra det rangen stridig. Och varför, fortsätter han resonemanget, då inte ta seden dit man kommer, och undvika en alltför koncentrerad tyngdpunkt: utse överhuvudtaget inte någon bestämd plats till huvudstad, utan gör istället hela Schweiz — det är ju ändock inte så stort — till »europeiskt förbundsdistrikt». Med federationens organ, fördelade på Zürich, Genève och Basel (under det att Bern skulle fortsätta att vara säte för landets egna myndigheter), allt skyddat av den schweiziska försvarsmakten, som ett slags federationens nationalgarde.

Realism

Troligen har de Rougemont — genom hela sin karriär som vetenskapsman och journalist och som förfäktare genom årtionden av sameuropeiska idéer — inga realistiska illusioner om genomförbarheten av sådana idéer. Men han menar att han har en alldeles särskild orsak att klart formulera dem, och framför allt också att tillse att de blir lanserade, så att de verkligen kommer med och blir beaktade i den europeiska diskussionen. Med den kraftiga blandning av isolationism och självtillräcklighet som — vid sidan av utåtvändhet och internationalism — karakteriserar schweizisk opinion, och inte minst schweiziska myndig-

heter, är det visserligen fullt möjligt att det skulle befinnas att många av de Rougemonts landsmän under stillsamt intellektuellt pokulerande skulle bekänna sig vara hans meningsfränder. Men de nyss nämnda dominerande egenkaperna skulle ändå förbli ett definitivt hinder för schweizisk of-

ficiell politik att någonsin torgföra sådana tankegångar och förslag. Därför är det, stryker författaren själv kraftigt under, för honom själv så mycket mera angeläget att klart och hörbart föra fram dessa synpunkter till beaktande i den pågående europeiska debatten.

Om vetenskap

Nationalekonomen får icke glömma, att de ekonomiska förhållandena blott äro en sida av mänsklighetens livsvillkor. Och både sociologer och ekonomer, både statskunskapare och psykologer måste hålla i minnet, att ett studium av samtida förhållanden är möjligt endast mot historisk bakgrund. Samhällsforskarnas berättigade strävan att draga allmänhetens intresse till sig och deras behov av beröring med den sociala verkligheten torde innebära tillräckliga garantier mot att statskunskap och ekonomi förvandlas till övervägande historiska vetenskaper. Ätminstone just nu föreligger det nog större risk för att överdrivet aktualitetsjakt skall kunna förleda nybörjare på dessa områden till ett ytligt ohistoriskt betraktelsesätt.

Professor Gunnar Heckscher i Svensk Tidskrift 1936